

*Granskning och
bedömning av
kvalitetsarbetet vid
Operahögskolan
i Stockholm*

Högskoleverket 1997

**Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid
Operahögskolan i Stockholm**

Producerad av Högskoleverket i februari 1997

Högskoleverkets rapportserie 1997:7 R

ISSN 1400-948X

ISRN HSV-R--97/7--SE

Innehåll: Avdelningen för utvärdering och kvalitetsarbete

Form: Informationsavdelningen

Tryck: AB PP Print, Stockholm, mars 1997

HÖGSKOLEVERKET

Avdelningen för utvärdering
och kvalitetsarbete

En av Högskoleverkets uppgifter är att granska och bedöma kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor. Under en treårsperiod (med start 1995/96) skall kvalitetsarbetet vid 36 svenska universitet och högskolor bedömas. Högskoleverkets granskning och bedömning av kvalitetsarbete utgör en del i statsmakternas uppföljning och utvärdering av verksamheten vid universitet och högskolor.

Högskoleverket utser särskilda bedömggrupper för varje granskning. Gruppernas bedömning görs utifrån en av lärosätet sammanställd självvärdering samt ett platsbesök på det aktuella lärosätet. En utförlig beskrivning av bedömningsprocessen och dess praktiska genomförande finns i rapporten *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor* (Högskoleverkets rapportserie 1995:1R) med dess bilagor *Vägledning för lärosäten vid bedömning av kvalitetsarbete* (bilaga 1) och *Handledning för bedömare av kvalitetsarbete vid universitet och högskolor* (bilaga 2).

Utgångspunkten för bedömningen är att varje enskilt lärosäte har ansvar för kvaliteten i sin verksamhet samt för att finna lämpliga och ändamålsenliga former för kvalitetsarbetet. Högskoleverkets bedömning syftar till att utgöra en pådrivande kraft för en ständig förbättring och förnyelse av verksamheten vid de svenska lärosätena. På så sätt vill Högskoleverket bidra till att ge goda förutsättningar för svenska universitet och högskolor att bli internationellt kända och erkända för sitt kvalitetsarbete.

Innehållsförteckning

1	Universitetskanslerns bedömning	7
2	Bedömargruppens arbete	9
2.1	Bedömargruppens sammansättning	9
2.2	Bedömningsprocessen	9
3	Operahögskolans kvalitetsarbete	11
3.1	Musikdramatik som utbildningsuppdrag	11
3.1.1	<i>Operahögskolan – en speciell högskola</i>	11
3.1.2	<i>Kunskapssyn – pedagogisk grundsyn</i>	12
3.2	Analys av det interna kvalitetsarbetet	12
3.2.1	<i>Indikatorer på kvalitet i utbildningen</i>	12
3.2.2	<i>Att göra kvalitetsarbete synligt</i>	12
3.2.3	<i>Operahögskolans kvalitetssäkrings- och utvecklingsarbete</i>	13
3.2.4	<i>Antagningen som ett kvalitetsarbete</i>	14
3.2.5	<i>Kvalitetsarbetet ur ledningsperspektiv</i>	15
3.2.6	<i>Kvalitetsarbetet ur ett didaktiskt perspektiv</i>	16
3.2.7	<i>Kvalitetsarbetet som en internationell verksamhet</i>	18
3.2.8	<i>Intern kompetensutveckling</i>	18
3.3	Samverkan med intressenterna	18
3.4	Jämställdheten	19
3.5	Utvärderings- och uppföljningssystem	19
3.6	Lärarna och deras kompetensutveckling	20
3.7	Lokalerna	20
3.8	Sammanfattning	21
4	Slutsatser och förslag till åtgärder	22
5	Post scriptum	23
Bilaga 1		24
	Informanter	24
Bilaga 2		25
	Reviderad tidsplan för bedömargruppens besök på Operahögskolan 16 - 17 januari 1997	25
Bilaga 3		26
	Till Operahögskolan med begäran om kompletteringar av självvärderingsrapporten	26

I Universitetskanslerns bedömning

Operahögskolan i Stockholm är landets minsta statliga högskola med cirka fyrtio studenter. Man utbildar framför allt sångare, men även regissörer och repetitörer. Den senare utbildningen är relativt ny och är resultatet av ett ambitiöst utvecklingsarbete, som både gynnar lärosätet och fyller ett behov på arbetsmarknaden.

Operahögskolan i Stockholm är den första av de konstnärliga högskolorna vars kvalitetsarbete granskas och bedöms av Högskoleverket. Den delar med övriga konstnärliga högskolor den starka medvetenheten om kvaliteten som fundamental för verksamheten. Det förefaller finnas en klar, om än ibland outtalad, uppfattning om vad denna innebär, och det finns en säkerhet och en samsyn när det gäller att bedöma den. Konkurrensen vid antagningen är stor, och endast de i någon mening bästa vid ansökningstillfället kommer in. De allra flesta eleverna har minst två års grundläggande utbildning bakom sig när de antas, och skulle i vissa hänseenden kunna betraktas som i nivå med forskarstuderande vid andra lärosäten.

Lärosätet befinner sig enligt egen utsago för närvarande i en väl balanserad situation, och bör därför ha mycket goda möjligheter att utveckla sin verksamhet ytterligare genom ett systematiskt kvalitetsarbete. Detta kräver i sin tur en dokumentation av framgångsfaktorerna. De goda omständigheterna har naturligtvis inte kunnat uppnås utan reflektion över hur verksamheten kan förbättras. Ett resultat av sådan reflektion är, som bedömargruppen framhåller, den balans som uppnåtts mellan tiden för gemensamt arbete i form av t ex produktioner och tiden för det enskilda arbetet samt mellan det sångliga och det sceniska.

Emellertid krävs enligt min mening ett tydligare och mer långsiktigt kvalitetsarbete med inriktning på vidareutveckling av verksamheten. Bedömargruppen pekar i sin rapport på ett antal faktorer som kräver eftertanke för att säkra och vidareutveckla kvaliteten vid Operahögskolan.

En sådan punkt gäller dikotomin mellan den rena sångutbildningen och det teatrala. Särskilt bör man ytterligare klargöra sångpedagogernas roll och integrera dessa bättre i kvalitetsarbetet.

Bedömargruppen efterlyser i flera fall en analytisk dokumentation när det gäller de internationella inslagen i utbildningen i form av gästlärare, studieresor och deltagande i nordiska produktioner. Samtliga dessa inslag är uppskattade, men den dokumenterade reflektionen över dem förefaller saknas. Till samma problemområde hör utvärdering och uppföljning i form av regelbundna samtal med eleverna, samt utvärdering av projektarbete m m, något som Operahögskolan i sin självvärdering också kommenterar. Jag vill här framför allt peka på gruppens förslag att anlita en ”utomstående men sakförständig person för att följa, analysera och beskriva de många projekt och produktioner som eleverna deltar i”. Detta skulle kunna bidra till att sätta ord på sådant som annars hör till ”den tysta kunskapen”. En dokumentation över kvalitetsarbetet skulle vara till gagn och glädje inte bara för Operahögskolans verksamhet i såväl nuet som framtiden, utan även för andra konstnärliga högskolor. En sådan dokumentation skulle även kunna inspirera kvalitetsarbetet i den högre utbildningen i allmänhet.

Bedömargruppen framhåller vissa aspekter när det gäller jämställdhet, framför allt fördelningen mellan kvinnor och män mellan eleverna. Jämställdheten är förvisso en komplicerad fråga vid en högskola som Operahögskolan, men det är viktigt att den uppmärksammas mer i det fortsatta kvalitetsarbetet.

Samverkan mellan Operahögskolan och dess avnämare, framför allt Operan, förefaller vara en del av kvalitetsutvecklingsarbetet som behöver betonas. De medel för samarbete med Kungliga teatern som nyligen erhållits kommer att bidra till detta, men ytterligare åtgärder bör diskuteras.

Det finns en klar medvetenhet om behovet av bättre undervisningslokaler som ett led i att ytterligare förbättra förutsättningarna för utbildningen och därigenom som en del av ett långsiktigt kvalitetsarbete. Denna strävan bör fortsätta och intensifieras.

Ledningen åtnjuter starkt förtroende bland medarbetare och elever. Det finns en stor kärlek till operakonsten hos samtliga verksamma vid lärosätet. Detta borgar för att ytterligare dimensioner i kvalitetsarbetet bör kunna medvetandegöras och att kvalitetsarbetet därigenom kan få en ännu fastare form än det för närvarande har. Jag ser fram emot en fortsatt givande dialog.

Stig Hagström
Universitetskansler

2 Bedömargruppens arbete

2.1 Bedömargruppens sammansättning

Följande personer har ingått i bedömargruppen:

- Jan Ling – ordförande. Rektor vid Göteborgs universitet.
- Boel Jørgensen – kulturdirektör, Barn- och kulturförvaltningen, Roskilde. f.d. chef för Det Kongelige Teater i Köpenhamn samt tidigare rektor för Roskilde Universitetscenter.
- Eva Larsson Ringqvist, prorektor vid Högskolan i Växjö.
- Åsa Lindh – studeranderepresentant.
- Sören Törnkvist – sekreterare. Metodiklektor vid KTH, Stockholm.

Staffan Wahlén har varit Högskoleverkets kontaktperson.

2.2 Bedömningsprocessen

Arbetet inleddes med ett besök av sekreteraren och Högskoleverkets representant på Operahögskolan (OH) den 14 maj 1996. Vid besöket diskuterades bland annat uppläggningsplanen av bedömningen och skolans utvecklingsplaner. Ordförande besökte OH i september 1996.

Den 24 oktober inkom högskolan med sitt självvärderingsdokument kompletterat med

1. årsredovisningen 1994/95
2. verksamhetsplanen 1996/97
3. informationsmaterial till sökande inför 1996/97
4. den fördjupade anslagsframställningen 1997/99

Som grundval för arbetet har gruppen, förutom de riktlinjer och rekommendationer som Högskoleverket utarbetat, också använt skriften: *Strategiska faktorer vid bedömningen av kvalitet vid konstnärliga utbildningar i Sverige* författad år 1996 på Högskoleverkets uppdrag av Göran Malmgren och Bengt Olsson.

Den 18 november 1996 möttes bedömargruppen i Göteborg och utarbetade efter genomgången av Operahögskolans självvärderingsdokument nitton frågor som tillsändes högskolans ledning för samtal, reflektion och förbere-

delse inför platsbesöket (bilaga 3). Dessa frågor handlar om

1. hur skolans kvalitetsarbete systematiseras och konkretiseras
2. det långsiktiga, strukturella kvalitetsarbetet
3. antagningsförfarandet
4. relationerna mellan sångpedagogerna och de övriga lärarna
5. relationerna till avnämarna
6. internationaliseringen
7. lokalfrågan

Dessa frågor definierar bedömargruppens ansatser och urval.

Den 16 – 17 januari 1997 besökte bedömargruppen Operahögskolan och träffade då

1. Rektor och den administrativa chefen och representanter för
2. Studenterna
3. Professorerna och adjunkterna
4. Styrelsen

De två stockholmsbaserade medlemmarna i bedömargruppen samtalande på hela gruppens vägnar med två företrädare för sångpedagogerna den 5 februari 1997. Slutdokumentet fastställdes vid sammanträde den 6 februari 1997.

3 Operahögskolans kvalitetsarbete

3.1 Musikdramatik som utbildningsuppdrag

3.1.1 Operahögskolan – en speciell högskola

Vid Operahögskolan utbildas operasångare, operarepetitörer och opera-regissörer. I sin nuvarande form har OH funnits sedan 1978, men dess historia går tillbaka 200 år i tiden. Dess totala budget är 15 Mkr, den har 18 fast anställda, 14 projektanställda och cirka 40 elever.

1. Operahögskolan i Stockholm är en mycket speciell högskola: den är landets minsta statliga högskola med endast cirka 40 reguljära elever, som tas in efter rigorösa prov; den har hög lärartäthet (därmed är dess kostnad per elev ca 0,3 Mkr.) och den utbildar för ett yrke i scenens obarmhärtiga rampljus med dess omedelbara återkoppling. Mycket få studieavbrott förekommer och nästan alla dess elever får anställning på någon operascen inom eller utom landet.
2. En likartad utbildning finns i vårt land endast i Göteborg och där som en del av den konstnärliga utbildningen vid Göteborgs universitet.
3. OH utbildar numera också förutom sångare ett mindre antal regissörer och repetitörer.
4. OH är speciell också såtillvida att dess studenter nästan undantagslöst tidigare studerat musikdramatik på "grundutbildningsnivå". När de antas till OHs utbildning är de i ålder och mognad (och skulder till CSN) jämförbara med doktorander vid andra lärosäten.
5. Det speciella består också i det faktum att OHs utbildningsuppdrag, musikdramatiken som kunskapsform, är en sorts exegetik av texten och noterna inom den konstnärliga traditionens ramar, kombinerad med en innovativ gestaltningsprocess. Detta får intressanta konsekvenser för kvalitetsarbetet och bedömningen av detta.

3.1.2 Kunskapssyn – pedagogisk grundsyn

Sångare (och musiker) har liknats vid arkitekter: de är båda engagerade i processer som är starkt intentionella: endast subjektets intentioner kan fungera som den inre motorn. ”Produkterna” är i båda fallen ett tillstånd av samförstånd med, eller resonans hos en annan människa. Men de skiljer sig däri att sångarens ”artefakt” är en ögonblicklig social konstruktion, immateriell och efemär. För båda gäller dock att processerna måste ske inom vissa gränser; en sångare måste ta hänsyn såväl till vad texten och traditionen tillåter som till sina fysiska förutsättningar för att förverkliga sina intentioner. För en ung aspirerande operasångare är det därför absolut nödvändigt att ha en erfaren, lyhörd och välvilligt kritisk medmänniska som ”bollplank” för att kunna lära sig söka och värdera de musikaliska uttryck som konstituerar en operaroll. Förmågan att gå in i denna reflektiva process kan läras, dels genom härmning: ”Följ mig!”, dels genom ett gemensamt experimenterande mot en personlig lösning. Båda behövs, men i olika blandning för olika studenter i olika stadier av utveckling. Detta är den musikdramatiska utbildningens svåra balansgång.

Detta skriver vi – inspirerade av Donald Schön¹ – för att betyga vår respekt för svårigheterna att organisera ett lärande i musikdramatik. Intentionerna hos OHs lärare torde ur pedagogisk synpunkt vara nära ett optimum: den sokratiske dialogen, att fråga inte vad som behöver läras ut, utan vad det finns för utvecklingspotential hos den unga människa som sökt hjälp hos mig.

3.2 Analys av det interna kvalitetsarbetet

3.2.1 Indikatorer på kvalitet i utbildningen

Om de sångare som utbildas vid OH i mycket hög utsträckning får arbete vid någon scen i världen, om flera av dem vinner priser i internationella tävlingar och om en oproportionerligt stor del av världens operasångare skolats vid OH, vad finns då att tillägga om kvalitet och kvalitetsutveckling vid OH i Stockholm?

3.2.2 Att göra kvalitetsarbete synligt

Det finns två förhållanden vid OH som en bedömargrupp måste beakta. De är beskrivna nedan i form av citat från våra informanter:

”OHs verksamhet håller redan en hög kvalitet.”

---

¹ Donald Schön, *Educating the Reflective Practitioner*. Jossey-Bass 1987

Att OHs elever i de allra flesta fall blir framgångsrika sångare är i sig inte tillräckligt som argument för att inte söka tydliggöra och utveckla kvalitetsarbetet. Kvalitetsarbete innebär ju bl a att ställa frågor som: hur kan kvaliteten höjas ytterligare? hur kan kvalitetsprofilen ändras så att eleverna blir bättre på något viktigt – på bekostnad av något mindre viktigt?

”De demoniska och irrationella elementen inom musikdramatiken gör att den glider undan vid försök till analytiskt kvalitetsarbete”.

Sannolikt är sådana element av betydelse. Donald Schön talar om en ”indeterminate zone of practice”, den konstnärliga verksamhetens allra heligaste, oåtkomligt för intellektuell reflektion. Men: att anföra detta som skäl för sin eventuella ovilja att göra kvalitetsarbetet synligt är att göra det lätt för sig. Diffusa, instabila och/eller mystifierande kategorier som att ”vi utforskar vad det är att vara människa” inbjuder inte till en diskurs om musikdramatikens epistemologi. Det är viktigt att påpeka att en sådan diskurs *inte* behöver innebära ett förvetenskapligande i traditionell mening utan kan vara en systematisk och noggrann undersökning av Artisteriet, den kompetens som gör att aktörerna i verkligheten handskas framgångsrikt i ”indeterminate zone of practice”?

Naturligtvis är det bara OHs lärarkollektiv som kan dekonstruera den process som hjälper eleven att utvecklas till en reflekterande praktiker som operasångare, och naturligtvis är det bara samma kollektiv som kan förtydliga kvalitetsarbetet.

3.2.3 Operahögskolans kvalitetssäkrings- och utvecklingsarbete

OH har bl. a. i sin självvärdering framhållit följande faktorer som viktiga för sitt kvalitetsarbete – både det formativa och det summativa:

1. Den rigorösa sällningen av sökande – sex procent togs in år 1995.
2. OHs litenhet möjliggör en intim kontakt mellan lärarna och mellan lärare och elever.
3. Den tidiga offentliga exponeringen ger den enskilda eleven återkoppling av betydelse för det fortsatta studiet.
4. Lärare med hög konstnärlig integritet och erfarenhet från aktivt operarbete.
5. Regelbundna besök av internationell expertis ger ett ovärderligt kvalitets-tillskott.
6. Projekten under de nordiska biennialerna (senast med en produktion

under en engelsk regissör och kapellmästare) injicerar nya vitaminer i blodet.

7. Den intensiva interna seminarieverksamheten.
8. En administrativ personal med intresse för verksamhetens kärna: opera.

Bedömargruppen föredrar en delvis annan tematisering av kvalitetsarbetet:

3.2.4 Antagningen som ett kvalitetsarbete

Arbetet med att utforma, testa och revidera kriterierna på nybörjarkvalitet är en viktig del av det totala kvalitetsarbetet. Kriterier är av två slag: dels de som sätts på pränt och meddelas de sökande i förväg, dels de ”tysta” kriterier som användes vid själva uttagningstillfället. Informationen till de sökande inför antagningsprovet anses av alla parter som tydlig och tillräcklig. Det förhållandet att alla sökande är väl förberedda inför sina prov tas som intäkt för att så är fallet. De ”tysta” kriterierna är naturligtvis just tysta: grundade på lång erfarenhet och konstnärlig intuition. Röstens utvecklingsmöjligheter framhålls av våra lärarinformeranter som huvudkriterier, bl a därför att 70 procent av de sökande ännu inte kan visa upp mer än sin egen röst. Gestaltningförmåga och musikteoretisk kunskap fungerar därför i praktiken som andra respektive tredje bedömningsgrund.

Det stora antalet sökande till de få platserna innebär dock att antagningen i praktiken görs på relativa grunder:

”... du var bra men det fanns andra som var bättre.”

”...de begåvningar man missar kommer oftast tillbaka ett annat år.”

Sökande tas in enbart på musikaliska meriter, oberoende av fack och röstläge. Detta kan synas vara arbetsmarknadsmässigt oansvarigt men måste ur kvalitetssäkringssynpunkt vara att föredra.

Det förhållandet att förhållandevis stora kostnader och insatser läggs ner på urvalsproceduren visar att OH fäster mycket stor vikt vid nybörjarkvalitet. Självvärderingsdokumentet talar om ett antal nyliga förbättringar i uttagningsprocessen: uppsjungning i en stor lokal, krav på dels ett verk på svenska – som ger bättre rättvisa åt den sökandes gestaltningförmåga – dels ett verk utanför operalitteraturen. Därigenom förväntas förutsättningarna för att bedöma sökandes potential bli bättre.

Studentinformanterna talar om antagningsprovet som en psykisk anspänning, men ser något positivt i detta då det avspeglar yrkeslivet. Antagningsproceduren bedöms som

”... så rättvis som möjligt.”

Att numera så mycket som 50 procent av de antagna sökte för första gången ansåg studentinformanter som ett kvalitetskriterium på informationen inför antagningsprocessen.

Ingen elev har avskiljts från undervisningen under den nuvarande administrationen. Ett mycket litet antal frivilliga avhopp har förekommit, ej sällan som studieuppehåll för anställning. Prognosvärdet av antagningen synes vara gott i det korta perspektivet. Hur det förhåller sig i ett längre perspektiv är mera ovisst. Här föreslår bedömaregruppen att longitudinella studier görs för att få underlag för ytterligare förbättringar av prognosvärdet i antagningsproceduren (och själva undervisningen). Vid samtal framfördes att ett värde skulle ligga i tänkbara komplementära kriterier som: kommunikativ och social fallenhet, emotionell intelligens, psykisk stabilitet ... ?

3.2.5 Kvalitetsarbetet ur ledningsperspektiv

Kvalitetsarbetet på Operahögskolan sker i hög grad genom de täta och dagliga kontakter som lärarna har såväl sinsemellan som med sina studenter, ofta i små grupper, ej sällan en mot en. En studentinformant:

”Detta är den enda högskola där man kan gå in till rektorn och säga: Hörru ...”

Bedömaregruppen mötte vid platsbesöket en harmonisk högskola med studenter som har en till lidelse gränsande motivation för sin studier och där det verkar finnas en kreativ blandning av konstnärlig spänning och personlig respekt. Enligt en elevinformant är ”utbildningen som en gåva”, enligt en lärarinformant befann sig högskolan i sin ”guldålder”.

Enligt våra informanter har skolan under den nuvarande regimen uppnått en balans i två övergripande avseenden, nämligen mellan

1. tiden för produktioner och projekt å den ena sidan och tiden för det enskilda arbetet å den andra,
2. det sångliga och det sceniska.

Detta visar på en form av kvalitetsarbete som har givit resultat.

3.2.6 Kvalitetsarbetet ur ett *didaktiskt* perspektiv

OH har två professorer med följande ämnesbeskrivningar:

1. Musikdramatisk gestaltning
2. Musikalisk instudering

Emeritus på en tidigare professur i Musikteaterns dramaturgi är fortfarande verksam.

Om hur dessa disciplinens *Identitet* (= vad de är, och vad de inte är) och deras *Legitimitet* (= vilken betydelse de har för den musikdramatiska utbildningen) definieras är oss obekant. Dock synes det som om kvalitetsarbetet skulle kunna vinna på en fördjupning av en sådan didaktisk analys. Bl a därför att frågorna om *Selektion* (= vilka kunskaper och färdigheter skall väljas ut?) och om former av *Kommunikation* (= hur skall lärandet organiseras? Aktivt eller interaktivt?) då lättare låter sig besvaras. Dessutom: skall inte professorerna vid en högskola föra en högljudd vetenskaplig diskurs med (och mot) varandra i paradigmernas darwinistiska kamp för högre kvalitet? Eller gör den inneboende pluralismen, det egna konstnärliga tvivlet, denna process omöjlig eller onödig?

Kunskapsdomäner är enligt våra professorsinformeranter inte insulära discipliner utan olika aspekter på samma helhet. Däri ligger en styrka såväl som en svaghet. Svagheten är beskriven ovan. Styrkan ligger i att kunskapssynen i många stycken är progressivt samstämmig. Ämnesföreträdarna talar om att en operasångare bör *uppfinna* en gestaltning, inte bli en härmare. Detta förhållningssätt ligger i fas med utvecklingen inom den gren av den kognitiva psykologin som kallas social konstruktivism. (De nämner i detta sammanhang den fara som massmedia utgör: Pavarotti et consortes kan via CD och Video hämma den unga sångarens utveckling av ett personligt förhållningssätt till rollgestalten.)

Kunskapssynen är dock inte i alla stycken konsekvent. Vissa informanter talar om att en gestaltning av en roll måste växa fram ur Rösten samtidigt som de accepterar det förhållandet att sångpedagogen på egna villkor lämnas att utveckla elevens röst som ett Verktyg.

”... sångpedagogen är som stängen för en dansare...”

Denna arbetsdelning är logistiskt motiverad men sannolikt kontraproduktiv för kvalitetsarbetet. Frågan är om ett icke-kontextuellt slipande av tekniska detaljer kan döda intentionaliteten, uttrycksviljan hos eleven? Här verkar våra informanter ha lite olika synsätt.

"... det är svårt förena sångteknik och agerande, men inget stort problem ..."
"OH är en teaterskola med röst. Sångpedagogerna kan inte alltid se vad man skall ha verktyget till."

Å andra sidan motverkar de många projekten genom sitt tematiska, icke disciplinspecifika arbetssätt den ovannämnda möjliga konsekvensen av arbetsdelningen.

Av de övriga lärarna spelar sångpedagogerna alltså en viktig roll. Eleven väljer själv sin sångpedagog som betalas av skolan. Emellertid kommunicerar sångpedagogerna enligt enskilda informanter inte i någon större utsträckning med de övriga lärarna, de har i vissa fall aldrig stått på en scen. Enligt elevinformanterna saknar de ibland önskvärd bredd, har till skillnad från eleverna visat ringa entusiasm för de veckolånga besök som en exklusiv internationell sångexpert gjort vid upprepade tillfällen och värnar också på andra sätt om sin integritet. Samtidigt som alla parter är överens om det lämpliga i att eleven har en sångpedagog efter eget kynne och behov är många förvånade över att så få av dessa tar aktiv del i skolans verksamhet för övrigt. Bedömaregruppen inser naturligtvis det positiva i att studenten får ta sitt eget ansvar i valet av sångpedagog. Ett visst mått av strukturell pluralism torde dessutom vara hälsosamt. Men denna arbetsdelning mellan sångpedagog och de övriga lärarna förblir ändå problematisk. Sånglärares integration i kvalitetsarbetet är en angelägen framtida uppgift om ett gemensamt språk för musikdramatikens didaktik skall kunna fördjupas.

Det faktum att man utvecklat utbildningar av regissörselever och repetitörselever kan sägas vara ett led i kvalitetsarbetet. Därigenom får Tradition och Förnyelse ytterligare en tummelplats. För den som söker efter analys och dokumentation torde dessa elevers lärogång vara speciellt lämpad. Dessa utövare av operakonsten måste ju lära sig att verbalt kommunicera kvalitet till sångarna. Bedömaregruppen föreslår därför att förutsättningarna för någon form av dokumenterat examensarbete för dessa icke-sjungande elever undersöks. Reflektion och abstraktion är ju båda kritiska moment i den process som formar en Expert.

3.2.7 Kvalitetsarbetet som en internationell verksamhet

Självvärderingsdokumentet redovisar ett antal aktiviteter med internationella komponenter, bl a:

1. De gästspel som en engelsk sångpedagog/instituderare gjort under två till tre veckor vid flera tillfällen
2. Resor till europeiska operascener
3. Deltagande i produktioner vid de nordiska biennalerna

Detta är imponerande. Men, återigen, den analytiska dokumentation för de närvarandes eftertanke, till fromma för kommande generationers elever, den verkar saknas.

3.2.8 Intern kompetensutveckling

OH vill vara ett forum för en kritisk analys av musikteatern. Genom bl a flera seminarierier utanför den reguljära undervisningen har samtalet om musikdramatikens estetik och teknik hållits levande. Att i mer precisa termer beskriva vilket utfallet av denna verksamhet har varit är naturligtvis svårt. Här finns dock utrymme för nytänkande. Kan man exempelvis genom sociologisk teknik – intervjuer, enkäter eller deltagarnas introspektiva essäer – skaffa sig en bättre uppfattning om dessa seminariers verkningsgrad? Det finns dock en uttalad ambition att få sångare, repetitörer och regissörer att samläsa inför produktioner för att utveckla ett gemensamt språk.

3.3 Samverkan med intressenterna

Elevernas kontakter med Kungliga Teatern, den främsta framtida arbetsgivaren, har enligt uppgift varierat genom tiderna till såväl form som intensitet. De elever som bedömargruppen samtalat med uttrycker sitt intresse för att få auskultera på Operan. De beklagar att de inte har frikort till Operans föreställningar, att praktikplatserna där är alltför få och att solisternas fack är alltför starkt. Behovet att tidigt tillägna sig operavärldens tysta sociala koder genom någon form av mentorskap understryks från flera håll inom OH. Men en viss reservation verkar dock finnas från Operan (även från andra än solisternas fack) mot att ha elever närvarande, speciellt vid repetitionerna. OH är visserligen självständig gentemot Operan men för enskilda personer i båda lägren finns historiska bindningar till det motsatta lägret. Normalt är detta förhållande positivt för samarbetet. Bedömargruppen finner det angeläget att detta dynamiska gränsland mellan undervisning och praktik på

något sätt görs lättillgängligt för OHs elever genom att befintliga goda relationer till Operan förstärks.

Vi noterar att landets övriga operascener erbjuder OHs elever praktikplatser.

3.4 Jämställdheten

Två tredjedelar av alla operaroller lär vara mansroller. Av dem som söker inträde till OH dominerar sopranerna. Vid intagningen har enligt uppgift sällan eller aldrig hänsyn tagits till ”arbetsmarknadens naturliga könsfördelning”. Bara de bästa tas in, oberoende av röstfack och kön. OH torde i det avseendet vara en mycket könsneutral miljö. Men ändå finns bland de manliga eleverna en viss oro över deras mindertal, speciellt barytoner. Bland lärarna, i synnerhet bland de fast anställda, finns en övervikt av manliga. Detta otillfredsställande förhållande bör beaktas vid framtida tjänsteställningar. Huruvida en kvinnlig instruktör lättare kan hjälpa en ung sopran gestalta exempelvis Leonora förklädd till Fidelio är en fråga som borde analyseras.

3.5 Utvärderings- och uppföljningssystem

OH har den lilla högskolans fördel i de korta kommunikationsvägarna. Av allt att döma fungerar detta bra. I självvärderingsdokumentet hävdas att ”kvalitetsutveckling inte bör vara en aktivitet för sig utan ett naturligt led av den reguljära verksamheten”. Bedömaregruppen ser inte den antydda motsättningen. Den analytiska distansen till det man gör skall vara ett *naturligt* led i verksamheten men bör tydliggöras som ett *separat* led. Men självfallet kan inte kursvärderingar eller dylikt användas i ett system där gränsen mellan lärare och elever i många avseenden är flytande. Rent tekniskt är det knappast något problem att hitta andra former för ett systematiskt-analytiskt förhållningssätt till undervisningsprocessen: loggböcker, studentdagböcker, veckorapporter ...

OHs lärare har terminssamtal *om* sina elever men inte *med* dem. Här finns stora möjligheter att under icke hotfulla former fundera över hur lärandet/mognaden fortskrider. Av speciell betydelse är att sångpedagogerna får vara med i bedömningen av huruvida en elevs röst är mogen för eventuellt fysiskt krävande roller i de produktioner som de deltar i.

Bedömargruppen vill understödja OHs ledning när de på sidan 6 i självvärderingsdokumentet skriver att de vill ”vidareutveckla formerna för att gemensamt diskutera goda och mindre goda erfarenheter av t ex projektarbete i direkt anslutning till att detta avslutas.” Gruppen föreslår dessutom att en utomstående, men sakförständig person anlitas för att följa, analysera och beskriva de många projekt och produktioner som eleverna deltar i. Detta senare framstår som ytterligt viktigt som en dokumentation av ”den guldålder” som skolan enligt utsago befinner sig i.

3.6 Lärarna och deras kompetensutveckling

”OHs lärare får sin legitimitet ur sin egen konstnärliga gärning. Den är kommunikativ till sin karaktär; lärarna är därför naturligt pedagogiska. Lärarna skall ha bisysslor”

Egen, framgångsrik verksamhet inom det fält där man undervisar är självklart nödvändig på alla områden. Men sällan tillräcklig. Historiskt finns på alla områden en skiljelinje mellan dem som GÖR och dem som TALAR om hur man GÖR. För de flesta av oss lärare är ett liv för kort för att vi på egen hand skall kunna bli bra lärare: vi måste lära av dem som systematiskt beforskat lärandets villkor och lärarrollens alla fasetter. I dagens läge är inte beprövad erfarenhet tillräcklig. De senaste 25 åren har ju inneburit en formlig explosion inom forskningen om högre undervisning. Även om denna i huvudsak gällt de ”hårda” akademiska disciplinerna finns nu mycket som borde vara överförbart också till musikdramatisk utbildning. Här skulle OH i Stockholm kunna gå i bräschen. Bedömargruppen föreslår att OH prövar möjligheten att söka medel för externfinansierad forskning inom musikdramatikens didaktik.

OH har två professurer och nio högskoleadjunkter. Bedömargruppen föreslår, som diskuterats ovan, att skolans karaktär av forskarutbildningsinstitution (snarare än en grundutbildningsinstitution) tydliggörs visavi myndigheterna för att andra ekonomiska kanaler öppnas, exempelvis fakultetsanslag.

3.7 Lokalerna

I OHs självvärderingsdokument framhålls bristen av en scen (eller ett scenliknande rum) som allvarlig. De befintliga lokalerna är över-akustiska

och utan riktning. Bedömargruppen kan instämma i detta efter att ha fått lyssna på ett undervisningspass där tre unga sångare arbetade med en terzett ur Beethovens Fidelio. Ljudvolymen i det till repetitionsal omvandlade biblioteket låg nära smärtgränsen. Som en del av OHs kvalitetsarbete har frågan om en adekvat repetitionslokal hög prioritet. En egen scen skulle möjliggöra samarbete med Dramatiska Institutet och Musikhögskolan och avsevärt underlätta övergången mellan skolan och yrkesliv. Vissa lärare uttrycker behovet av utrymme och fysiska resurser för en experimentscen, ett önskemål som bedömargruppen finner synnerligen rimligt med hänsyn till förnyelsebehovet inom musikdramatiken.

3.8 Sammanfattning

Gruppen vill understryka det intryck den fått av en väl fungerande högskola med goda och täta kontakter mellan lärare och studenter, med starkt engagemang från såväl undervisande och administrativ personal som studenter och med högt ställda slutmål för utbildningen. Kvalitetsarbetet bedrivs dock i vissa stycken *ad hoc* och fördolt för utomstående.

4 Slutsatser och förslag till åtgärder

Konkreta åtgärder:

- Högskolan bör utveckla en metod för att på ett mera formellt sätt utvärdera och följa upp undervisningen. I en första etapp skulle detta kunna gälla att finna former för att samla erfarenheter från projektarbetena och att utforma den typ av regelbundna utvecklingssamtal som studentgruppen efterlyste.
- Högskolan bör eftersträva att i högre utsträckning integrera sångpedagogernas verksamhet i den övriga utbildningen och försöka etablera tätare kontakter med Kungliga Teatern för auskultationer o dyl.

Långsiktigt kvalitetsarbete:

- Högskolan bör göra ansträngningar för att i högre grad synliggöra och systematisera det kvalitetsarbete som bedrivs. Detta gäller inte enbart kvantifierbara data utan också sådant som är specifikt för undervisningssituationen: utvecklandet av varje individ efter individens förutsättningar, upprätthållandet av inlärningsdialogen, sättet att förmedla ”tyst” kunskap. En tänkbar åtgärd är att inrätta någon form av ny tjänst i musikdramatikens didaktik med uppgift att dels förstärka det analytiska kvalitetsarbetet och dels undersöka lärarnas fortbildningsbehov.

5 Post scriptum

Just när denna rapport nästan är färdigskrivnen inkommer följande meddelande – här citerat från Dagens Nyheter, 7 februari 1997:

Operahögskolan i Stockholm får tillsammans med Operan 6,6 miljoner kronor av staten. De går till en testverksamhet, ett utvecklingsprojekt betitlat "Operastudio 98". Det går till så att skolan i samarbete med Operan i Stockholm under nästa säsong skall låta sex elever från i första hand avgångsklassen sjunga ordentliga roller i Operans repertoar. Meningen är att de två institutionerna ska närma sig varandra och att Operan ska ta över utbildningsansvaret för dem som avslutar grundutbildningen. Detta är inte så väsensfrämmande, eftersom sångarutbildningen fram till 1968 sköttes av Operan. Projektet genomförs säsongen 97/98 och utvärderas därefter. Redan tidigare har Operahögskolans sångare kunnat få begränsad praktik på Operan, men nu talas om något att jämföra med läkarnas AT-praktik. Poängen är att ge en naturlig komplettering av Operans solister, där det i framtiden inte kommer att finnas lika många fast anställda sångare som förr.

Flera av de önskemål som kommit fram i bedömningsarbetet skulle alltså på detta sätt kunna materialiseras.

Bilaga I

Informanter

Administrationen:

rektor Jonny Blanc

adm. chefen Erik Ljungqvist

Lärarna:

hovsångare Erik Saedén

operasångerska Stina Tornberg

professor Thomas Schuback

professor Folke Abenius

professor Lars af Malmborg

högskoleadjunkt Nils Spangenberg

högskoleadjunkt Gert-Ove Andersson

Styrelsen:

direktör Sonja Dahl

f d operachefen Eskil Hemberg

Studentkårsrepresentanter

Bilaga 2

Reviderad tidsplan för bedömargruppens besök på Operahögskolan 16 - 17 januari 1997

Torsdagen 16 januari

- 10.00 - 11.00 Inledande samtal med rektor Jonny Blanc och adm chef Erik Ljungqvist
- 11.00 - 13.00 Samtal med elevkårsstyrelsen
- 13.00 - 14.30 Lunch
- 14.30 - 15.00 Musikens dramaturgi
professor Lars af Malmborg och repetitörs- och regi-
eleverna
- 15.00 - 16.00 scenframställning årskurs 2 "Fidelio"
regissör/teaterchef Per Erik Öhrn, lärare i scenframställning,
högskoleadjunkt Maj Britt Dahling, musikalisk instude-
ring, elever ur årskurs 2
- 16.00 - 17.00 Samtal med lärarna o eleverna (Kaffe)
- 17.00 - 18.30 Samtal med ett par ledamöter av högskolestyrelsen: Direk-
tör Sonja Dahl, tonsättaren/f d operachefen Eskil
Hemberg
- 18.30 - 19.00 Tid för överläggning

Fredag 17 januari

- 10.00 - 12.30 Samtal med professor Folke Abenius, professor i
musikdramatisk gestaltning, högskoleadjunkt/f d rektor
Gert-Ove Andersson, prorektor, högskoleadjunkt Nils
Spangenberg, lärare i scenframställning, professor
Thomas Schuback, professor i musikalisk instudering
- 12.30 - 14.00 Lunch och transport till Södra Teatern
- 14.00 - 16.00 Repetition avgångsklassens slutproduktion på Södra
Teatern, Avsnitt ur "Werther" och "Hoffmans äventyr"
- 16.00 - 17.30 Återtransport till Operahögskolan, tid för överläggning
- 17.30 - 19.00 Avslutande samtal med Jonny Blanc och Erik Ljungqvist

Bilaga 3

Till Operahögskolan med begäran om kompletteringar av självvärderingsrapporten

Högskoleverkets grupp för granskning av Operahögskolans kvalitetsarbete möttes den 18 november 1996 i Göteborg under ledning av ordföranden, rektor Jan Ling. Som underlag för arbetet låg den självvärderingsrapport som OH har lämnat in och de kommentarer till denna som gruppens medlemmar individuellt hade förberett.

Gruppen fann att OHs kvalitetsarbete är unikt däri att skolans litenhet möjliggör ”skräddarsydda” program för enskilda studenter, program som genom täta individuella kontakter mellan studenter och lärare kontinuerligt uppdateras. OHs rigorösa intagningsprov är en garanti för att endast de studenter som har den största utvecklingspotentialen ges tillträde. Det är inte svårt att mellan raderna i OHs självvärdering läsa in en professionalism, en yrkesstolthet bland samtliga medverkande, inklusive den administrativa personalen.

Att med tillräckligt analytisk distans beskriva kvalitetsarbetet inom en konstnärlig utbildning är naturligtvis svårt; kvalitetsbegreppet är här än mer undanlidande än inom de natur- eller beteendevetenskapliga disciplinerna. Medveten om dessa svårigheter skulle granskningsgruppen dock vilja att OHs självvärdering kompletterades med en analys enligt följande:

1. På sidan tre, sista raden definieras kvalitet i utbildningen i termer av måluppfyllelse hos en färdigutbildad elev: ”... väl förberedd för en professionell verksamhet ... självständighet i det konstnärliga uttrycket”. Vilka försök har gjorts att utvidga, tematisera och operationalisera dessa begrepp? Och i så fall med vilket resultat?
2. Hur ser lärandeprocessen ut för några typiska studenter på vägen mot ”självständigheten i det konstnärliga uttrycket”? Vilka åtgärder vidtas för att under resans gång hålla studenten på vägen? Vilka indikatorer finns för att bedöma behovet av förändringar i en enskild students studiegång?

3. Vilka kriterier finns för att avråda (avstänga) en student från fortsatt utbildning? I vad mån anlitas oberoende bisittare i den processen?
4. Hur hanteras balansen mellan å ena sidan ”att utveckla och förvalta” (sidan 7) och å den andra att fostra studenter som kan utmana och förnya systemet?
5. Hur påverkar OH valet av elevernas sångpedagog? Och hur samordnas sångpedagogens verksamhet med utbildningen för övrigt. Hur hanteras konstnärliga konflikter?
6. På sidan sex i självvärderingen står att en ”mer formaliserad kursvärdering av naturliga skäl inte görs”. Om därmed menas studentbaserade enkäter har vi i gruppen förståelse för ståndpunkten. I vilken utsträckning har andra mer förfinade metoder som exempelvis studentdagböcker, utvecklingssamtal, essäer och djupintervjuer används eller övervägts för att fånga och systematisera studenternas studieupplevelse?
7. I den avslutande kommentarer talas om den offentliga exponeringen av eleverna. På vilket sätt har i dessa sammanhang kritikers och andra sakförståndigas synpunkter systematiskt insamlats och bearbetats?
8. Hur efterarbetas ”täta opera- och teaterbesök”?
9. Har några systematiska longitudinella studier av forna elever gjorts? och vad har OH i så fall lärt sig av dessa?
10. Hur bedrivs arbetet på att förbättra informationen till de sökande?
11. Hur sker i konkreta termer det ”samspel med eleverna” som omtalas på sidan fem, rad tre nedifrån? Vad är förhandlingsbart?
12. Finns det någon konkret plan för personalutveckling?
13. Har som ett led i OHs kvalitetsarbetet några samtal förts om profilering av OH gentemot systerorganisationerna i Sverige? I så fall med vilket resultat?

14. Finns det ur kvalitetsaspekten några analyser om en kritisk (största eller minsta) storlek för OH?
15. På sidan elva nämns ”en utmärkt lösning” på lokalproblemen. I vilket avseende är denna lösning utmärkt i kvalitetsperspektivet?
16. Hur har erfarenheterna från det internationella utbytet analyserats och dokumenterats? Vari ligger gästlärarnas ”värdefulla stimulans”?
17. Vilka övervägande görs för att ur ett kvalitetsperspektiv balansera resor till andra operametropoler mot att hyra in utländska lärare?
18. Vilka överordnade svagheter har identifierats och hur ser planerna ut för att tackla dessa?
19. Finns det någon (formell eller informell) utvecklingsplan för OH som helhet i ett längre perspektiv? Någon krisberedskap?

